

(/)

🏠 (/) > 1. Verdenskrig (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Sønderjyder i krig

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/den-yderste-graense>)

Sønderjyder i krig

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3381

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig&title=\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/soenderjyder-i-krig&title=\)\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Hans Boll-Johansen

Sønderjyder i krig – En europæisk historie

Gyldendal 2019, 224 sider, 299,95 kr.

Af Bjarne S. Bendtsen

Hans Boll-Johansen behandler i bogen 'Sønderjyder i krig. En europæisk historie' (2019) krigen i et bredt, nærmest kalejdoskopisk perspektiv, hvor der uden tør akademisk tomgang springes fra de store strategiske og krigsfilosofiske linjer til det nære blik på krigen nedefra, primært helt nede fra skyttegravenes dyb som oplevet og beskrevet af sønderjyden Kresten Andresen, og nu og da til forfatterens personlige anekdoter om opvæksten i Aabenraa i mellemkrigstiden og under besættelsen samt som soldat i flyvevåbnet under Den kolde krig. Om end 'krigen' ikke er nærmere defineret i bogens titel, så er det gennemgående Første Verdenskrig, bogen kredser om, hvilket man da også må forvente ud fra omslagsillustrationen: den engelske maler, ambulancechauffør og siden official war artist C.R.W. Nevinsons ikoniske maleri 'La Mitrailleur' fra 1915 af franske soldater i en skyttegrav bag – og i mekanisk, kantet symbiose med – titlens maskingevær. Derudover er der masser af tråde særligt tilbage men også frem til mange andre krige, blandt andet de seneste krige, Danmark har været involveret i, og dermed til meget andet end sønderjyder.

Det bredt anlagte, kulturhistoriske perspektiv kan der siges meget godt om, men der er også nogle problemer med denne tilgang og nogle materialemæssige spørgsmål, som jeg skal vende tilbage til. Titlens sønderjyder er noget misvisende for store dele af bogen, der, som allerede antydnet, handler om meget andet end sønderjyder i krig, ligesom omslagsillustrationen altså må siges at pege i en anden retning – hvis da ikke man skal forstå den som udsigten til den død, mange af sønderjyderne fandt i Første Verdenskrig, deriblandt Kresten Andresen? For et fransk eller britisk maskingevær var hyppigt kilden til tyske soldaters død – ligesom tyske maskingeværer var skyld i hundredtusindvis af allierede soldaters død. Men måske kan man finde en forklaring på det sønderjyske fokus i titlen – og de franske soldater på forsiden – i præsentationen af Hans Boll-Johansen på bogens flap, hvor det først nævnes, at han er sønderjyde, dernæst at han er kaptajn af reserven og endelig, i tredje række, at han er mag.art. i romansk filologi, dr.phil. i fransk litteratur og tidligere docent ved Københavns Universitet. Det sidste forklarer vel bogens relativt store optagethed af franske emner, hvilket ligger lige for, da Boll-Johansen har et stort og spændende forfatterskab om primært fransk litteratur bag sig – det harmonerer blot ikke så godt med titlen.

Bogen består af 11 kapitler og lægger ud med et kapitel om sønderjyder og rigsdanskere, der dels forklarer, hvorfor Boll-Johansen har dedikeret bogen til mindet om Kresten Andresen og følger hans spor under Første Verdenskrig i det nordfranske landskab, dels stiller datidens to slags danskere op mod hinanden: sønderjyderne, tynget af den hårde skæbne i krigen, som rigsdanskerne: livsnydere og krigsturister samt kyniske spekulanter, kunne man tilføje, grundlæggende ikke forstod. Kapitel 2 handler om Slaget ved Somme, hvor Kresten Andresen forsvandt – sammen med hundredtusinder af andre unge mænd på begge sider af ingenmandsland. Briterne mistede som bekendt næsten 60.000 mand, dræbte og sårede, blot på slagets første dag, 1. juli 1916: den blodigste dag i den britiske hærs historie. I kapitlets sidste underafsnit, 'Vi trænger til en rask lille krig', behandles dette kyniske udsagn på interessant vis og som en oplagt konklusion på det forfærdelige slag, som det virkelig er svært at finde en menneskeligt meningsfuld tolkning af. Denne behandling matcher fint Nevinsons udlægning af skyttegravskrigens soldater som dehumaniserede dele af krigsmaskinen.

Derpå ændrer bogen karakter og undersøger i kapitlet 'Historiens dialektik' krigen i et mere filosofisk lys, hvor det til gengæld kan undre noget, at Boll-Johansen – i Sommeslagets slagskygge – konsekvent kan betragte Napoleon som et militærstrategisk geni uden at tage de små skæbner i hans genistreger med i betragtning. Der er godt nok eksempler på krigens gru både under Napoleonskrigene og under Tredivårskrigen, men det virker dog stadig som om den menige soldats oplevelse af krigen her er

skubbet helt i baggrunden. Det følgende kapitel med romernes slogan: 'Si vis pacem, para bellum' som overskrift – hvis du ønsker fred, så forbered krig – kommer omkring både militant gymnastik og disciplin a la Niels Bukh, krigerisk mytologi og Den kolde krig i Danmark, hvor forfatterens egne oplevelser og tilgang til denne vinkel på emnet krig er trukket helt frem. Så følger et kapitel om krig og kærlighed, hvilket både går på høvisk kærlighed som Karen Blixens bror Thomas Dinesen i hemmelighed oplevede den, og på krigens snuskede virkelighed på bordellerne. Derpå kapitlet 'Krigeren og soldaten', hvor Ernst Jünger stilles over for Kresten Andresen, som man ellers næsten havde tabt af syne. Her lægges der ud med Marinettis syn på krig og køn i Det futuristiske manifest fra 1909 og Nietzsches udlægning af samme i 'Also sprach Zarathustra' (1883-85) som klangbund for folk som Jüngers forhold til krig. Derpå diskuterer Boll-Johansen i kapitlet 'Generalen og politikerens' forskellige aspekter af von Clausewitz' krigsfilosofi, generalernes rolle under Første Verdenskrig og tilbage til Napoleon som strategisk geni – og dermed igen krigen på det overordnede plan, om end kapitlet indledes med et Holberg-citat, som stiller skarpt på dem, der bar og bærer krigens byrder på tungeste vis: bønderne eller de lavest rangerende i alle hæere.

Bogens ottende kapitel: 'At fortælle om krigen', behandler dels feltbreve, dels nogle romaner, der på forskellig vis behandler Første Verdenskrig. Her gør Boll-Johansens franskfaglige baggrund sig gældende med valget af Proust og Céline som eksempler på krigen i litteraturen, ud over danske Helge Rodes essays i 'Krig og Aand' (1917) og Emil Bønnelyckes krigsroman 'Spartanerne' (1919), hvor han dog fremdrager et af kapitlerne fra oldtidens Sparta i stedet for vel mere oplagt at have taget fat i romanens skildring af den moderne krig. Og hvad der undrer denne læser endnu mere er, at han ikke her tager fat i en af de andre danske krigsromaner fra Første Verdenskrig: enten en af dem, de sønderjyske krigsdeltagere skrev, eller forfatteren Erich Erichsens storsælgende 'Den tavse Dansker' (1916). Den viser da i hvert fald både samtidens danske interesse for og opfattelse af krigen, og at der var en stor interesse for sønderjydernes krig i samtidens Danmark – og dermed vel en ret klar modsigelse af Boll-Johansens udlægning af den rigsdanske mangel på interesse for sønderjydernes skæbne under Første Verdenskrig. Det er ikke en opfordring til at læse Erichsens roman, som tiden ikke har været nådig ved, og som i samtiden – ud over at sælge i 27 oplag – blev klandret for både at være sentimental ud over alle grænser, udlægge de sønderjyske soldaters sag på forkert og farlig vis og at være ussel spekulation i det alvorlige emne. Men den ville af de ovenfor nævnte grunde passe meget bedre ind i sammenhængen. Og Erichsen slog i øvrigt selv på, at han havde sønderjyske aner og dermed var berettiget til at skrive om dette emne.

'Fred' hedder det niende kapitel, som på baggrund af kort gennemgang af nogle filosofers udlægninger af fred – bl.a. Montaigne, Hobbes, Rousseau og Kant samt Hegels kritik af Kant på dette felt – primært beskæftiger sig med Versaillesfredens konsekvenser for Sønderjylland, dvs. genforeningen i 1920. Derpå et kort kapitel om mindekulturen efter Første Verdenskrig: 'At mindes de døde', med en interessant ekskurs til Istedløvens historie, og endelig et endnu kortere slutkapitel om danskere i krig, der trækker linjen op til krigen i Afghanistan, Irak og Libyen med Simone Aaberg Kærns maleri 'Batalje' (2011-16) som illustration – og kritisk kommentar.

Derudover er bogen delvist organiseret i temaer ud fra med nogle billedopslag – uniformen, allierede monumenter og tysk mindekultur – som dog ikke går igen i det register over temaer, man kan finde bagest i bogen. Det virker lidt uigennemtænkt. Og når nu mindekulturen er et af temaerne, hvorfor så ikke et klarere fokus på tyske kirkegårde, også på billedsiden? En udlægning af de sorte/mørke kors på de tyske krigskirkegårde i Frankrig over for de vindendes hvide er da altid interessant at læse, og kunne vel være mere relevant i denne sammenhæng end en dansk-amerikaners grav på den amerikanske kirkegård i Thiaucourt-Regniéville. Og hvad med Marselisborgmonumentet? Godt nok er mange sønderjyder af måske gode grunde uforstående over monumentets placering i Aarhus, men det er dog stadig Danmarks officielle monument for de faldne i Første Verdenskrig – med en klar sønderjysk overvægt i de 4140 navne på monumentvæggen.

Kapitlet om freden er i mine øjne det mest vellykkede i bogen: Her er der et klart fokus på det sønderjyske i og med fredens konsekvenser for Slesvig og Danmark, og en rigtig interessant brug af forfatterens egne oplevelser og erindringer. Dermed kan bogen også betragtes som et aktuelt bud på markeringerne af 100-året for genforeningen her i 2020, og Boll-Johansen behandler denne centrale og for flertallet af sønderjyderne og rigsdanskerne lykkelige del af grænselandets historie på balanceret vis – om end der ikke nævnes meget om afstemningernes struktur med en bloc-afstemning i zone 1,

hvilket man på forhånd vidste var lig med dansk flertal, og en kommunevis afstemning i zone 2, dvs. at kommuner med evt. dansk flertal ville gå til Danmark – det skete som bekendt ikke, da der var klart tysk flertal alle steder på nær i to små landsbyer på Fø. Men det kan man læse om andetsteds.

Det er spændende at læse om konsekvente krigere som Ernst Jünger og Thomas Dinesen, men kontrasten til de sønderjyder, titlen så klart lægger op til, kunne godt have været skarpere udfoldet. Hvordan kan det mon være, at Kresten Andresens krigsopfattelse og skildringerne af den i hans breve og andre optegnelser var så populære i den umiddelbare efterkrigstids Danmark? Hvordan med en anden af de unge faldne sønderjyder: Mikael Steffensen, hvis breve som Andresens blev udgivet i 1919 af den dansknationale digter Valdemar Rørdam med ganske stor interesse til følge. Både Andresen og Steffensen var inderligt imod krigen og den tvungne deltagelse i den: Var det en 'dansk' indsats på den gamle fjendes og nu tabende side, der passede særligt godt i neutrale danske øjne? Thomas Dinesens jagtromantik blev omvendt, da hans bog udkom knap ti år senere, kritiseret for at være æstetiserende blodtørstighed. Boll-Johansen er dog inde på denne modsætning i afsnittet 'Den ufrivillige soldat' om Kresten Andresen, men det smitter ikke af på læsningen af Dinesen og Jüngers krigsbegejstring.

'Sønderjyder i krig. En europæisk historie' rummer således en masse spændende tanker om krig og forskellige konsekvenser af den, men også mange noget voldsomme, associative ekskursor rundt i krigslandskabet – fra den gennemgående, sønderjyske enkeltskæbne i skyttegravene til Napoleon og litterære skildringer af Napoleonstiden fx i Stendahls 'Klostret i Parma' og helt tilbage til Cæsar og Gallerkrigene og Homers litterære skildringer af oldtidens krig, over forfatterens egne oplevelser som dreng under besættelsen og som kaptajn i det danske flyvevåben under Den kolde krig, og helt op til refleksioner over nutidens krige og det danske engagement i dem. Og der er en del af materialet, der kunne have været udvalgt og koblet på en mere hensigtsmæssig måde. Måske noget af min kritik af de mange ekskursor kunne have været undgået, hvis bogens toleddede titel havde vendt om, så fokus i stedet for det sønderjyske havde været på det europæiske.

[Historie-online.dk, den 8. januar 2020]

← [Førrige artikel \(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/den-yderste-graense\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/den-yderste-graense)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**FRA VERDENSKRIG TIL
BORGERKRIG**

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/fra-verdenskrig-til-borgerkrig>)

**JYLLANDSSLAGET OG FØRSTE
VERDENSKRIG I NORDSØEN**

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/jyllandsslaget-og-foerste-verdenskrig-i-nordsoen>)

ZEPPELINBASEN I TØNDER